

طرح احیای تفکر علمی در فرهنگ عمومی

پیشنهاد دهنده: دکتر علی پایا
دانشگاه تهران

مقدمه

در آستانه هزاره سوم، جایگاه معرفت علمی در میان حوزه‌های گوناگون معارف بشری، به سطح رفیعی ارتقا پیدا کرده است تا آنجا که در همه کشورهای پیشرفته و نیز در بسیاری از کشورهای در حال رشد که در تلاشند تا به عضویت باشگاه ملل پیشرفته در آیند، بخش قابل توجهی از درآمد ملی و بودجه سرانه صرف انجام تحقیقات و پژوهشهای علمی و افزون بر آن صرف ترویج آموزه‌های علمی در میان شهروندان می‌شود.

برنامه‌ریزان و سیاستگذاران در این کشورها، در پی تجربیات ممتد به چند نکته اساسی تفتن پیدا کرده‌اند.

نخست آنکه به همان نسبت که فقر مادی یک کشور در قیاس با کشورهای دیگر، استقلال سیاسی و حاکمیت ملی و تمامیت ارضی آن کشور را به خطر می‌اندازد، عقب‌ماندگی علمی و تکنولوژی یک ملت نیز در قیاس با ملت‌های دیگر، خطر آفرین و هلاکت بار است؛

دوم آنکه به همان اندازه که اختلاف سطح معیشتی در درون یک جامعه و شکاف میان اغنیا و فقرا می‌تواند اسباب بی‌ثباتی و تزلزل ملی را فراهم آورد، وجود شکاف و فاصله علمی میان نخبگانی که راس مخروط علمی جامعه را تشکیل می‌دهند با عامه مردم که بدنه این مخروط را به وجود می‌آورند، مایه بی‌ثباتی و تضعیف مبانی وحدت و انسجام ملی خواهد شد و راه را برای انواع انحراف‌های نظری و فکری هموار خواهد ساخت؛ و بالاخره،

سوم آنکه به همان شکل که در میدان‌های مسابقات ورزشی بین‌المللی ملت‌هایی سربلند و پیروز از رقابت‌ها بیرون می‌آیند که ورزش‌های مختلف را در کشور خود و در سطح عامه مردم

نهادی کرده‌اند و در مقیاس گسترده‌ای رواج داده‌اند، در عرضه تلاش‌های علمی نیز، ملت‌هایی از شانس موفقیت بالاتر برخوردارند که معرفت علمی یکی از نهادهای ملی آنان را تشکیل می‌دهد.

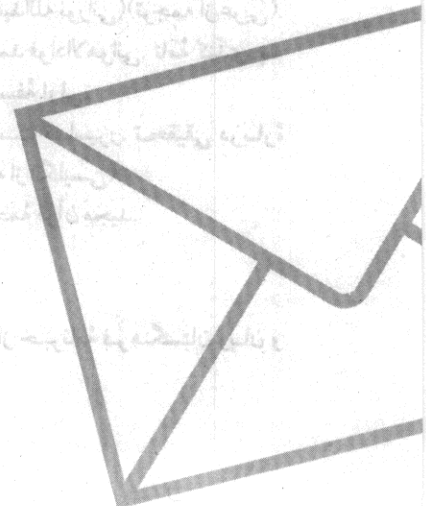
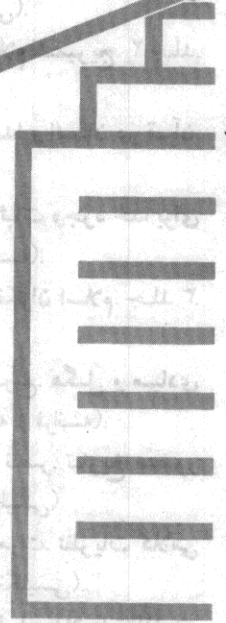
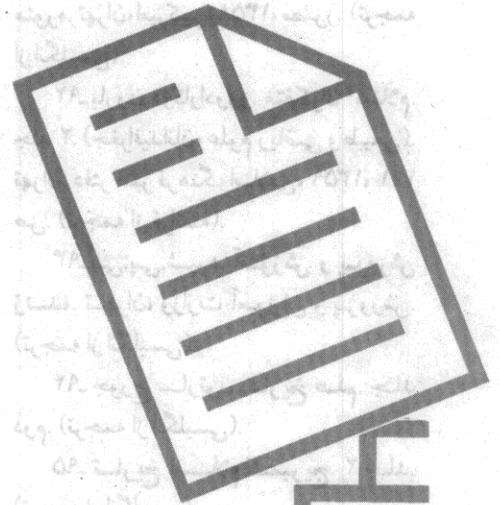
طرحی که رئوس کلی آن در ذیل بازگو شده به منظور ترویج دانش علمی در سطح فرهنگ عمومی و آشنا ساختن آحاد جامعه با تازه‌ترین تحولاتی است که در مرزهای پژوهش‌های علمی به وقوع می‌پیوندد.

رئوس طرح

۱- برگزاری یک هفته ویژه در طی سال تحت عنوان «هفته ترویج معرفت علمی». در طی این هفته که با هماهنگی میان وزارت ارشاد اسلامی، رسانه‌های عمومی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم و آموزش عالی و احیاناً برخی دیگر از وزارتخانه‌ها و سازمانها نظیر شهرداری‌ها صورت می‌پذیرد، فعالیت‌های مختلفی حول یک هسته اصلی به شرح زیر انجام می‌شود:

- هر ساله یکی از دانشگاه‌های کشور میزبان یک جشنواره علمی خواهد بود که در طی «هفته ترویج معرفت علمی» برگزار خواهد شد و در خلال آن محققان و پژوهشگران کشور تازه‌ترین دستاوردهای خود را برای عموم بازگو خواهند کرد.

- در کنار این فعالیت اصلی، فعالیت‌های جنبی و مکمل نظیر برگزاری نمایشگاه‌های اطلاع‌رسانی در خصوص مسائل علمی و تکنولوژیک در دانشگاه‌های مختلف کشور برگزار خواهد شد و سخنرانی‌های عامه فهم در خصوص مسائل علمی به انجام خواهد رسید. بخشی از این قبیل سخنرانی‌ها می‌تواند توسط دانشجویان نخبه در محل مدارس و

ساعت و روز معین در سطح کشور به انجام برسد.

- با برنامه ریزی قبلی، زمینه‌ای فراهم آورده می‌شود که دانش‌آموزان سراسر کشور در خلال «هفته ترویج معرفت علمی» در یک پروژه علمی در سطح ملی مشارکت ورزند. این پروژه‌ها که انجام و اجرای آن با هزینه کم امکان‌پذیر خواهد بود، به صورت نوعی رقابت سازنده میان دانش‌آموزان در نقاط مختلف برگزار می‌شود و در پایان هیأت داوران به موفق‌ترین گروه‌ها جوایزی اهدا خواهد کرد. هر ساله در زمانی معین می‌توان از شهروندان خواست تا بهترین طرحها و پیشنهادهای خود را در خصوص پروژه‌هایی که برای اجرای این برنامه مناسب باشد، به کمیته برگزارکننده «هفته ترویج معرفت علمی» ارائه دهند. به عرضه کنندگان بهترین طرحها نیز می‌توان جوایزی اهدا کرد.

- رادیو و تلویزیون و مطبوعات در طول اجرای مراسم «هفته ترویج معرفت علمی» با پوشش خبری گسترده، نقش مهمی در انتشار اخبار و فعالیت‌های این هفته بازی خواهند کرد.

۲- برگزاری مسابقه تألیف یا ترجمه بهترین کتابهای علمی عامه فهم سال.

۳- پروژه «علم برای جوانان و نوجوانان» مشتمل بر تألیف (یا ترجمه و نگارش) یک مجموعه دایرةالمعارف گونه در باب حوزه‌های مختلف علوم و فنون روز به زبانی در خور فهم جوانان و با بهره‌برداری از تازه‌ترین جاذبه‌های چاپ و نشر.

۴- تدوین برنامه‌های کامپیوتری با مشارکت فعال استفاده‌کننده interactive که در آنها مفاهیم علمی در قالب بازیهای کامپیوتری ارائه شده است.

۵- برگزاری یک سلسله سخنرانی سالانه در یک فاصله زمانی معین، مثلاً طی چهار هفته متوالی در ایام عید نوروز تا پایان فروردین توسط یکی از چهره‌های علمی کشور در جمع گروهی از دانش‌آموزان. این سخنرانی‌ها در باب یکی از تازه‌ترین قلمروهای علمی خواهد بود و یا زبانی ساده و با استفاده از وسایل کمک آموزشی نظیر اسلاید، فیلم، و انواع مدلها و آزمایشهای عملی در محل سخنرانی، به انجام

خواهد رسید. این سلسله سخنرانی از طریق سیمای جمهوری اسلامی ایران پخش خواهد شد و خلاصه مطالب آن نیز در نشریات درج خواهد گردید.

۶- انتشار یک ماهنامه علمی وزین حاوی مقالات علمی بلند و تشریحی همراه با اخبار و دانستنی‌های کوتاه. اشاره به این نکته بی‌مناسبت نیست که هم اکنون نشریه Scientific American که یکی از موفق‌ترین نشریات در زمینه ترویج علم در سطح عموم است، هر ماه، همزمان با اصل انگلیسی، به زبان عربی در کشورهای عرب زبان انتشار می‌یابد.

۷- تأسیس رشته «ترویج معرفت علمی Communication of Science» در یکی از دانشگاههای کشور. یادآوری می‌شود که این رشته هم اکنون در بسیاری از دانشگاههای معتبر دنیا و در کنار رشته تاریخ و فلسفه علم تأسیس شده است.

۸- تأسیس «سراهای ارتباط علم و جامعه» در دانشگاهها. این سراها به صورت پل ارتباطی میان مراکز علمی و پژوهشی کشور و شهروندان عمل خواهند کرد. از طریق این سراها به عنوان نمونه صاحبان صنایع بزرگ یا کوچک می‌توانند مشکلات فنی و علمی حرفه خود را با متخصصان در میان بگذارند و از کمک فکری و فنی آنان بهره‌مند شوند. این سراها در عین حال می‌توانند اطلاعات آماری مربوط به مسائل زیست-محیطی را که از طرف شهروندان در اختیارشان قرار داده می‌شود به مراکز مربوطه منتقل کنند.

۹- ایجاد پارکهای موضوعی theme parks علمی در نقاط مختلف کشور. این نوع مراکز تفریحی - آموزشی، در عین فراهم آوردن فضای مناسب برای خانواده‌ها جهت گذراندن اوقات فراغت زمینه بسیار مناسبی را نیز برای انتقال مستقیم و غیر مستقیم آموزه‌های علمی فراهم می‌آورند.

۱۰- به موارد ذکر شده در بالا می‌توان موارد متعدد دیگری را نیز اضافه کرد. به عنوان مثال می‌توان به ایجاد تغییرات مناسب در کتابهای درسی، تهیه برنامه‌های تلویزیونی و رادیویی و فیلمهای سینمایی مناسب، تشویق مطبوعات روزانه و هفتگی برای اختصاص

حجم بیشتری از مطالب خود به آموزه‌های علمی و تکنولوژیک در هر شماره و... اشاره کرد. این جنبه‌های اضافی به همراه موارد اصلی طرح، در هنگام اجرا مورد توجه قرار خواهند گرفت.

شیوه اجرای طرح

از آنجا که طرح پیشنهاد شده از اهمیت و ابعادی در سطح ملی برخوردار است، به منظور اجرای بهینه آن می‌توان یک ستاد یا کمیته یا هیأت عالی با شرکت جمعی از صاحبانظران و گروهی از مدیران اجرایی به وجود آورد و جنبه‌های مختلف طرح را تحت نظر آنان پیگیری کرد.